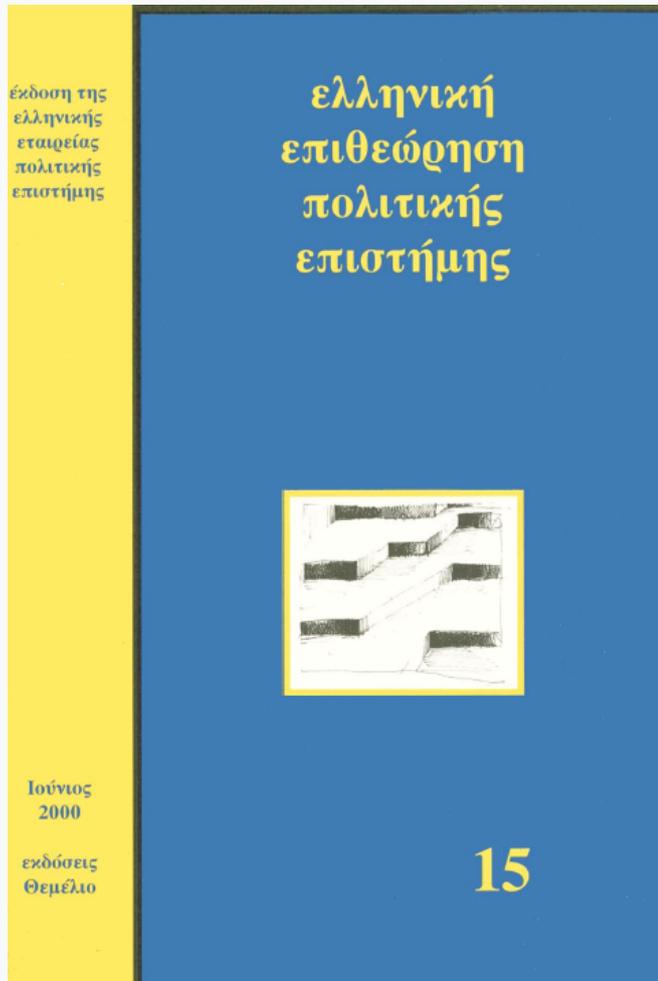

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Vol 15 (2000)

Ζιλ Λιποβετσκί , Το λυκόφως τον καθήκοντος. Η ανώδυνη ηθική των σύγχρονων δημοκρατικών καιρών. Πρόλ. Δ. Ποταμιάνος. Μτφρ. από τα γαλλικά [Le crépuscule du devoir. L'éthique indolore des nouveaux temps démocratiques] Β. Μηγιάκη, Καστα- νιώτης, Αθήνα 1999, 325 σελ.

Σταύρος Κωνσταντακόπουλος

doi: [10.12681/hpsa.15178](https://doi.org/10.12681/hpsa.15178)

Copyright © 2017, Σταύρος Κωνσταντακόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Κωνσταντακόπουλος Σ. (2017). Ζιλ Λιποβετσκί , Το λυκόφως τον καθήκοντος. Η ανώδυνη ηθική των σύγχρονων δημοκρατικών καιρών. Πρόλ. Δ. Ποταμιάνος. Μτφρ. από τα γαλλικά [Le crépuscule du devoir. L'éthique indolore des nouveaux temps démocratiques] Β. Μηγιάκη, Καστα- νιώτης, Αθήνα 1999, 325 σελ. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 15, 168–170. <https://doi.org/10.12681/hpsa.15178>

ΖΙΛ ΛΙΠΟΒΕΤΣΚΙ, *Το λυκόφως του καθήκοντος. Η ανώδυνη ηθική των σύγχρονων δημοκρατικών καιρών*. Πρόλ. Δ. Ποταμιάνος. Μτφρ. από τα γαλλικά [*Le crépuscule du devoir. L'éthique indolore des nouveaux temps démocratiques*] Β. Μηγιάκη, Καστανιώτης, Αθήνα 1999, 325 σελ.

Το βιβλίο του διδάσκοντος στο Πανεπιστήμιο της Γκρενόμπλ, Ζιλ Λιποβετσκι (Gilles Lipovetsky) *Το λυκόφως του καθήκοντος* (1992) είναι το τρίτο του συγγραφέα. Προηγήθηκαν *Η εποχή του κενού* (1983)¹ και *Η αυτοκρατορία του εφήμερου* (1987),² και ακολούθησε *Η Τρίτη γυναίκα* (1996).³ Και τα τέσσερα βιβλία του Λιποβετσκι ανήκουν σε μια κοινή συλλογιστική, η οποία αναφέρεται στην ανάδυση του σύγχρονου ατόμου. Αν στο πρώτο του βιβλίο ο φιλόσοφος και κοινωνιολόγος Λιποβετσκι ασχολείται με το θεωρητικό περιγράμμα αυτής της ανάδυσης, στα άλλα τρία προτιμά να εξερευνήσει τη μορφή και τα αποτελέσματα αυτής της ανάδυσης σε συγκεκριμένους χώρους, κατά σειρά στο χώρο της μόδας, της ηθικής και των γυναικών. Το έργο του Λιποβετσκι είναι ένα έργο ενδιαφέρον και τούτο για δύο λόγους: ο πρώτος έχει να κάνει με τη θεωρητική του αφετηρία που είναι αυτή της στοχασμού του Τοκβίλ – έστω και αν ο Λιποβετσκι χρησιμοποιεί εκλεκτικά τον Τοκβίλ φωτίζοντας κάποιες πλευρές του και αφήνοντας στο σκοτάδι κάποιες άλλες, που είναι, κατά τη γνώμη μου, οι πιο σημαντικές· ο δεύτερος οφείλεται στο αναμφισβήτητο χάρισμά του να είναι ένας οξύνους παρατηρητής της σύγχρονης πραγματικότητας και να μας παραδίδει τις παρατηρήσεις του σε μια ενδιαφέρουσα γλώσσα που η ελληνίδα μεταφράστρια κατόρθωσε να μην προδώσει.

Ο Λιποβετσκι, στο μοναδικό βιβλίο του που έχει μεταφραστεί στα ελληνικά, επιχειρεί μια περιοδολόγηση της ηθικής και αυτό το κάνει όχι ως ιστορικός αλλά προσπαθώντας να εντοπίσει τα διακριτά σε σχέση με το παρελθόν γνωρίσματα της σύγχρονης στάσης του ατόμου απέναντι στην ηθική. Υπάρχουν, λοιπόν, τρεις διαφορετικές εποχές ηθικής, σύμφωνα με τον γάλλο φιλόσοφο και κοινωνιολόγο.

1. *L'Ère du vide. Essai sur l'individualisme contemporain*, Παρίσι, Gallimard.

2. *L'empire de l'éphémère. La mode et son destin dans les sociétés contemporaines*, Παρίσι, Gallimard.

3. *La troisième femme. Permanence et révolution du féminin*, Παρίσι, Gallimard.

Η πρώτη περίοδος, που διαρκεί από καταβολής των κοινωνιών μέχρι την αυγή του αιώνα του Διαφωτισμού, χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία μιας ηθικής αδιαχώριστης από τη θρησκεία. Αυτή η θεοκεντρική τοποθέτηση θέτει σε δεύτερη μοίρα τις υποχρεώσεις προς τους ανθρώπους.

Η δεύτερη περίοδος, από το 1700 μέχρι το 1950, είναι η περίοδος της ανεξαρτησίας από τα θρησκευτικά δόγματα. Η ηθική εκκλαϊκεύεται, οι άνθρωποι αποδεσμεύονται από το θρησκευτικό πνεύμα και αισθάνονται ότι οι υπέρτατες υποχρεώσεις τους δεν είναι τόσο προς τον Θεό όσο προς τους συνανθρώπους τους. Παρά την αναγνώριση όμως μιας ηθικής απελευθερωμένης από την εκκλησιαστική εξουσία και τη θρησκευτική πίστη, συγκροτημένης σε μια βάση ανθρώπινη και λογική, χωρίς καταφυγή στις αλήθειες της αποκάλυψης, η ηθική, μας μαθαίνει ο Λιποβετσκί, παραμένει δέσμη της έννοιας του αιώνιου χρέους και του απόλυτου καθήκοντος. Μπορεί οι υπέρτατες υποχρεώσεις προς τον Θεό να μεταφέρονται στην ανθρώπινη εγκόσμια σφαίρα, αυτό όμως δε σημαίνει ότι απουσιάζουν οι αυστηροί και καταπιεστικοί πειθαρχικοί κανόνες.

Η τρίτη περίοδος, η περίοδος την οποία τώρα ζούμε, χαρακτηρίζεται από την υποβάθμιση των αυστηρών και πειθαρχικών μορφών ηθικού χρέους, από την απόρριψη της ιδεολογίας του καθήκοντος και από τη σύστοιχη ανάδυση κανόνων ευδαιμονίας. Η κοινωνία μας είναι μια κοινωνία η οποία εκτοπίζει τις αξίες του αλτρουισμού, απαρνιέται το υπέρτατο ιδανικό τού να ζεις για τον άλλο, και στρέφει το άτομο στον ίδιο του τον εαυτό μεταμορφώνοντάς το σε παθητικό φορέα μιας υλιστικής και ηδονιστικής κουλτούρας. Βέβαια, τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι ζούμε σε έναν αήθη πολιτισμό, μας προειδοποιεί ο Λιποβετσκί, εκείνο το οποίο σημαίνουν είναι ότι η ηθική περιορίζεται στο ελάχιστο, γίνεται μια «έξυπνη» και μετριασμένη ηθική, συμβατή με το ατομικό συμφέρον. Αυτό είναι σε αδρές γραμμές το γενικό περίγραμμα της προβληματικής του Λιποβετσκί.

Ο Λιποβετσκί, όπως σημείωσα και παραπάνω, είναι ένας διεσπασμένος παρατηρητής της σύγχρονης πραγματικότητας, αυτό όμως δε σημαίνει ότι είναι και ένας κριτικός στοχαστής αυτής της πραγματικότητας. Οι λεπτές παρατηρήσεις του για τη σύγχρονη κοινωνία εγγράφονται σε μια συλλογιστική δοξολογία του παρόντος. Όλο το έργο του είναι αφιερωμένο σε μια αποθέωση της στάσης

και των πρακτικών του σύγχρονου ατόμου. Χαιρετίζει τον αφανισμό του ετερόνομου, από την οικογένεια και την παράδοση, ατόμου των παρελθουσών κοινωνιών χωρίς διόλου να αναρωτηθεί αν το ετερόνομο άτομο του παρελθόντος αντικαταστάθηκε από ένα πραγματικά αυτόνομο άτομο ή από ένα εγωιστικό άτομο. Συγγέει το φιλοσοφικό και πολιτικό αίτημα της αυτονομίας για ένα άτομο που αυτοκαθορίζεται έξω από τις συμβατικές επιταγές και τους παραδοσιακούς κανόνες με το σύγχρονο άτομο που δεν έχει άλλο προσανατολισμό πάρεξ αυτόν του εγωιστικού μικροσυμφέροντός του. Θεωρεί τη μέχρι ολικού αφανισμού ύφεση των νοοτροπιών της θυσίας, του ιδανικού της αυταπάρνησης, των πρωτείων του χρέους απέναντι στη συλλογικότητα ως αποδείξεις μιας έλλογης διαχείρισης της ηθικής αντί να τις εκλάβει ως αυτό που πράγματι είναι, δηλαδή, εκκένωση του δημόσιου χώρου και δουλική υποταγή σε μια ηδονιστική και υλιστική κουλτούρα, η οποία όχι μόνο δεν οδηγεί σε ένα αυτόνομο άτομο αλλά, αντίθετα, δημιουργεί εξαρτήσεις πρωτοφανέστες μεν, όχι όμως και λιγότερο δεσμευτικές από αυτές του παρελθόντος.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

AXFORD, B. - BROWNING, G.K. - HUGGINS, R. - ROSAMOND, B. - TURNER, J., *Politics: An Introduction*, Routledge, Λονδίνο 1997, 532 σελ.

HEYWOOD, A., *Politics*, Macmillan, Λονδίνο 1997, 431 σελ.

Το 1964, ο Duverger προλογίζει τη γνωστή σε γενιές και γενιές φοιτητών πολιτικής επιστήμης «Εισαγωγή» του λέγοντας: «Ήταν εύκολο να γραφεί μια Εισαγωγή στην Πολιτική τον 18ο αιώνα. Είναι επίσης εύκολο σήμερα στην ΕΣΣΔ. Αντίθετα όμως είναι πολύ δύσκολο στη Δύση του 1964, γιατί είναι δύσκολο να βρεθεί μια θεωρία της πολιτικής, γενική, παραδεκτή απ' όλους, όπως στην εποχή της Εγκυκλοπαιδείας, όπως στον κομμουνιστικό κόσμο. Ένα τέτοιο εγχείρημα, λοιπόν, δεν μπορεί παρά να έχει τον χαρακτήρα προσωπικού δοκιμίου».

Αν και εκ των υστέρων διεφάνη ότι ούτε στην πρώην Σοβιετική Ένωση υπήρχε μια θεωρία πολιτικής που να έχαιρε γενικής απο-